

ESCUTS I

BANDERES

DELS MUNICIPIS DE LA

COMUNITAT VALENCIANA

2 0 0 3

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE JUSTICIA I ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

Edita: © Generalitat Valenciana

Equip Tècnic, textos i documentació: Conselleria de Justícia i Administracions Públiques
Direcció General d'Administració Territorial
Àrea d'Administració Local

Disseny: Presidència de la Generalitat
Àrea Publicaciones

ISBN: 84-482-3450-2 rústica
84-482-3449-9 cartoné

Dipòsit Legal: V-1306-2003 rústica
V-1307-2003 cartoné

Impressió: Textosimatges S.A. (Xirivella)

Introducción

Introducció

El llibre *Escuts i banderes dels municipis de la Comunitat Valenciana*, que ara teniu a les mans, recull en bona part la tasca del Consell Tècnic d'Heràldica i Vexil·lologia Local de la Generalitat Valenciana, creat pel Decret 77/1990, de 14 de maig, del Govern Valencià, la funció del qual consisteix a assessorar sobre l'adopció d'escuts i banderes, emblemes, tractaments i honors dels municipis valencians a partir de criteris històrics.

L'heràldica municipal apareix a les nostres terres amb el naixement del poble valencià en el segle XIII. L'origen de la major part dels emblemes heràldics medievals de les ciutats i viles valencianes es troba als segells, que, a l'època, s'utilitzaven de forma comuna per a validar els documents. Éstos i les representacions d'escuts en pedra, en arquitectures municipals com ara palaus, portes de muralla, claus de volta, etc., son les principals fonts per a l'heràldica municipal. En això, com en la tipologia i formes, l'heràldica valenciana no es diferencia de la de la resta dels països europeus.

Els emblemes d'origen medieval són, generalment, senzills i amb representacions fortament característics i es poden reconèixer fàcilment. Però amb el temps i d'una manera paral·lela a com succeeix en l'heràldica gentilícia i de les altres institucions, els escuts de molts pobles i ciutats valencians va evolucionar en un doble sentit; d'una banda, assolint una creixent complicació per la incorporació de nous elements als escuts primigenis, d'altra, reinterpretant-los en un sentit naturalista. El resultat ha estat la pèrdua de la senzillesa i claredat de les representacions inicials, que ha donat lloc a unes composicions bigarrades i de disseny complex.

Tanmateix, no tots els nostres municipis compten amb escut històric. I per això, des del 1994, el Decret 116/1994, de 21 de juny, del Govern Valencià, va fixar unes normes per a l'adopció dels escuts i banderes que miren de fixar uns requisits mínims que han de reunir dits símbols. Perquè tots els escuts valencians siguen fàcilment identificables com a tals, es va fixar l'ús de la corona reial oberta, tradicional al Regne de València i a la resta de la Corona d'Aragó, com a timbre general; no obstant, com a element distintiu

El libro *Escuts i banderes dels municipis de la Comunitat Valenciana*, que ahora tenéis en las manos, recoge en buena parte la tarea del Consell Tècnic d'Heràldica i Vexil·lologia Local de la Generalitat Valenciana, creado por el Decreto 77/1990, de 14 de mayo, del Gobierno Valenciano, cuya función consiste en asesorar sobre la adopción de escudos y banderas, emblemas, tratamientos y honores de los municipios valencianos a partir de criterios históricos.

La heràldica municipal aparece en nuestras tierras con el nacimiento del pueblo valenciano en el siglo XIII. El origen de la mayor parte de los emblemas heràldicos medievals de las ciudades y villas valencianas se encuentra en los sellos, que, a la época, se utilizaban de forma común para validar los documentos. Éstos y las representaciones de escudos en piedra, en arquitecturas municipales como palacios, puertas de murallas, en las claves de las bóvedas de las iglesias, etc., son las principales fuentes para la heràldica municipal. En eso, como en la tipología y las formas, la heràldica valenciana no se diferencia de la del resto de los países europeos.

Los emblemas de origen medieval son, generalmente, sencillos y con representaciones fuertemente característics y se pueden reconocer fàcilmente. Pero con el tiempo, y de una manera paralela como sucede en la heràldica gentilícia y de las otras instituciones, los escudos de muchos pueblos y ciudades valencianos evolucionaron en un doble sentido; de una parte, asumiendo una creciente complicación por la incorporación de nuevos elementos a los escudos primigenios, de otra, reinterpretándolos en un sentido naturalista. El resultado ha sido la pérdida de la sencillez y claridad de las representaciones iniciales, que ha dado lugar a unas composiciones abigarradas y de diseño complejo.

Así mismo, no todos nuestros municipios cuentan con escudo històric. Y por eso, desde el 1994, el Decreto 116/1994, de 21 de junio, del Gobierno Valenciano, fijó unes normas para la adopción de los escudos y banderas que intentan fijar unos requisitos mínims que han de reunir dichos símbolos. Para que todos los escudos valencianos sean fàcilmente identificables como tales, se fijó el uso de la corona real abierta, tradicional en el Reino de Va-

per als municipis que en altre temps varen pertànyer a Castella, s'utilitza als seus escuts la corona tancada, quan així ho sol·liciten. També es va fixar la forma de l'escut en la quadrilonga de punta rodona, la qual va ser adoptada per a la generalitat dels escuts espanyols, seguint les conclusions de les jornades celebrades a Saragossa el 1994.

Així mateix, el Decret 116/1994 fixa uns criteris mínims que han de regir per a l'adopció de les armeries municipals, busca que estiguen basades en la història i els elements més característics de cada població i que tinguen aquella senzillesa i claredat compositiva que dotava els nostres escuts primitius de la seua elegància i bellesa, alhora que els feia fàcilment identificables. Per això incorpora normes que, lluny de ser capricioses, responen a les tradicions de l'heràldica valenciana que han quedat reflectides en els nostres escuts d'immemorial, com ara quan reserva l'ús de les armes reials dels quatre pals de gules en camper d'or, comunes a tots els regnes integrants de l'antiga Corona d'Aragó, per als municipis que històricament varen pertànyer al realenc durant gran part de la seua història.

Un element històric de forta presència als escuts municipals valencians són les armes dels antics senyors. I en dit sentit, el Consell procura que, en els escuts de nova composició, no figuren sinó armes d'un dels llinatges que han posseït un lloc, quan va ser-ne propietat de més d'un. Tot i això, se segueixen els usos tradicionals dels nostres escuts municipals, que mai no incorporaven a les seues armes (quan ho feien), sinó les del senyor que en aquell moment els posseïa, ja que eren senyal de sotmetiment a la seua jurisdicció.

Són molt freqüents als nostres escuts antics els castells, torres, muralles i fortaleses, que demostren l'origen sigil·lar de moltes armeries, car es tractava de signes externs de personalitat jurisdiccional, que eren l'equivalent al retrat jeràrquic dels segells reials i nobiliaris. I també, i per la mateixa causa, són freqüents els elements parlants, que amb el so del seu nom recorden el del nom del titular de les armes.

Un altre element relativament sovintejat a les armeries històriques valencianes són les representa-

lència y en el resto de la Corona de Aragón, como timbre general; no obstante, como elemento distintivo para los municipios que en otros tiempos pertenecieron a Castilla, se utiliza en sus escudos la corona cerrada, cuando así lo soliciten. También se fijó la forma del escudo en la cuadrilonga de punta redonda, la cual fue adoptada para la generalidad de los escudos españoles, siguiendo las conclusiones de las jornadas celebradas en Zaragoza el 1994.

Así mismo, el Decreto 116/1994 fija unos criterios mínimos que han de regir para la adopción de las armerías municipales, busca que estén basados en la historia y los elementos más característicos de cada población y que tengan aquella sencillez y claridad compositiva que dotaba a nuestros escudos primitivos de su elegancia y belleza, al tiempo que los hacía fácilmente identificables. Por eso incorpora normas que, lejos de ser capriciosas, responden a las tradiciones de la heráldica valenciana, que han quedado reflejadas en nuestros escudos de inmemorial, como cuando reserva el uso de las armas reales de los cuatro palos de gulas en campo de oro, comunes a todos los reinos integrantes de la antigua Corona de Aragón, para los municipios que históricamente pertenecieron al realengo durante gran parte de su historia.

Un elemento histórico de fuerte presencia en los escudos municipales valencianos son las armas de los antiguos señores. Y en dicho sentido, el Consell procura que, en los escudos de nueva composición, no figuren sino armas de uno de los linajes que han poseído un lugar, cuando fueron propiedad de más de uno. Con todo y eso, se siguen los usos tradicionales de nuestros escudos municipales, que nunca incorporaban a sus armas (cuando lo hacían), sino las del señor que en aquel momento los poseía, ya que eran señal de sometimiento a su jurisdicción.

Son muy frecuentes en nuestros escudos antiguos los castillos, torres, murallas y fortalezas, que demuestran el origen sigilar de muchas armerías, porque se trataba de signos externos de personalidad jurisdiccional, que eran el equivalente al retrato jerárquico de los sellos reales y nobiliarios. Y también, y por la misma causa, son frecuentes los elementos parlantes, que con el sonido de su nombre recuerdan el del nombre del titular de las armas.

cions hagiogràfiques, especialment en els casos de poblacions amb hagiotopònims, en les quals, freqüentment, el sant que dona nom al lloc és també el titular de l'església parroquial. Dits elements, tradicionals de l'heràldica valenciana, són tinguts en compte a l'hora de compondre escuts de nova creació, mirant de potenciar aquells que siguen més identificatius del lloc i la comunitat a què es destinen. Per això el Consell d'Heràldica procura tindre en compte els desitjos i les opinions dels diversos ajuntaments, i incorporar-los en la mesura en què ho permeten les lleis de l'Heràldica, la normativa vigent i les nostres tradicions en este camp.

D'altra banda, i per a les poblacions que ja posseeixen des d'antic escut propi, el Decret 157/2000, de 17 d'octubre, agilita considerablement el tràmit de reconeixement oficial, per tractar-se d'armeries ja consagrades pel temps i l'ús en la comunitat, que no necessiten dels requisits que són recomanables per a les de nova creació.

Pel que fa a les banderes històriques, ens han pervingut en una quantitat significativament menor que els escuts i en alguns casos tenim notícia de banderes de les quals, no obstant, desconeixem la forma concreta de la seua disposició. Per dit motiu s'ha adoptat el criteri de la transposició dels esmalts i figures de l'escut a la bandera amb un disseny el més senzill possible. Elecció que ve autoritzada perquè, de banderes, se n'han conservat o en coneixem algunes de llarga història que responen bàsicament a dit model, com és el cas ara de les de Morella, Burriana, Alzira o Orihuela.

Cal assenyalar que en esta nova edició, com també en les anteriors, s'incorporen alguns escuts que, tot i estar aprovats per la Generalitat Valenciana, foren realitzats amb anterioritat a la promulgació de la normativa que hem citat i a la fixació dels criteris exposats i, fins i tot, de vegades, assessorats per organismes diferents del Consell Tècnic d'Heràldica i Vexil·lologia Local. Per la qual cosa escapen en certa mida a la casuística ací exposada. També es publiquen alguns escuts que, tot i haver estat aprovats per l'antic Ministeri de la Governació o pel de l'Interior, que el va succeir, han estat modificats, encara que tan sols en al-

Otro elemento relativamente frecuentado en las armerías históricas valencianas son las representaciones hagiográficas, especialmente en los casos de poblaciones con hagiotopónimos, en las cuales, frecuentemente, el santo que da nombre al lugar es también el titular de la iglesia parroquial. Dichos elementos, tradicionales de la heráldica valenciana, son tenidos en cuenta a la hora de componer escudos de nueva creación, mirando de potenciar aquellos que sean más identificativos del lugar y la comunidad a la cual se destinan. Por eso el Consell d'Heràldica procura tener en cuenta los deseos y las opiniones de los diversos ayuntamientos, e incorporarlos en la medida en que lo permiten las leyes de la heráldica, la normativa vigente y nuestras tradiciones en este campo.

De otro lado, y para las poblaciones que ya posean desde antiguo de escudo propio, el Decreto 157/2000, de 17 de octubre, agiliza considerablemente el trámite de reconocimiento oficial, por tratarse de armerías ya consagradas por el tiempo y el uso en la comunidad, que no necesitan de los requisitos que son recomendables para las de nueva creación.

Por lo que respecta a las banderas históricas, nos han llegado en una cantidad significativamente menor que los escudos y en algunos casos tenemos noticia de banderas de las cuales, no obstante, desconocemos la forma concreta de su disposición. Por dicho motivo se ha adoptado el criterio de la transposición de los esmaltes y figuras del escudo a la bandera con un diseño lo más sencillo posible. Elección que viene autorizada porque se han conservado o conocemos algunas banderas de larga historia que responden básicamente a dicho modelo, como es el caso ahora de las de Morella, Burriana, Alzira o Orihuela.

Cabe señalar que en esta nueva edición, como también en las anteriores, se incorporan algunos escudos que, a pesar de estar aprobados por la Generalitat Valenciana, fueron realizados con anterioridad a la promulgación de la normativa que hemos citado y a la fijación de los criterios expuestos, e incluso a veces, asesorados por organismos diferentes del Consell Tècnic d'Heràldica i Vexil·lologia Local. Por lo que escapen en cierta medida a la casuística aquí expuesta. También se publican algunos escudos que, a pesar de estar aprobados por el antiguo Ministerio de la Gobernación o por el de Inte-

gun punt concret, per la Generalitat Valenciana, per la qual cosa tampoc no s'adapten plenament a la normativa ara vigent.

Pel seu treball, el fruit del qual queda en bona mesura recollit en este llibre, és de justícia recordar la tasca dels antics membres d'este Consell, senyora Josepa Cortès Escrivà i senyors Enric Llobregat Conesa, Mateu Rodrigo Lizondo, i Vicente Muñoz Puelles, i especialment a Manuel Bas Carbonell per al seu afany i la seua dedicació en els últims vuit anys, així com del malaguanyat primer secretari que en fou, senyor Jaume Pastor Fluixà. A ells i al mes- tratge d'En Pere Maria Orts i Bosch, el nostre més profund agraïment i el record més amical.

El Consell Tècnic d'Heràldica de la Generalitat Valenciana:

Il·lm. Sr. José Ramón Pascual Monzó. President
(Director General d'Administració Territorial)

Dr. José Sánchez Adell
(Universitat Jaume I de Castelló)

Dr. Vicent Pons Alós
(Universitat de València)

Dr. Ramón Baldaquí Escandell
(Universitat d'Alacant)

Il·lustre Sr. Jesús Huguet Pascual
(Consell Valencià de Cultura)

Sra. Júlia Campón Gozalbo. Secretària
(UNED- València)

rior, que le sucedió, han sido modificados, aunque tan solo en algún punto concreto, por la Generalitat Valenciana, por lo que tampoco no se adaptan plenamente a la normativa ahora vigente.

Por su trabajo, cuyo fruto queda en buena parte recogido en este libro, es de justicia recordar la labor de los antiguos miembros de este Consell, señora Josepa Cortès Escrivà y señores Enric Llobregat Conesa, Mateu Rodrigo Lizondo, Vicente Muñoz Puelles, y especialmente a Manuel Bas Carbonell, por su afán y dedicación, así como del malogrado primer secretario, señor Jaume Pastor Fluixà. A ellos y a la maestría de Pere Maria Orts i Bosch, nuestro más profundo agradecimiento y el recuerdo más amical.

El Consell Tècnic d'Heràldica de la Generalitat Valenciana:

Ilmo. Sr. José Ramón Pascual Monzó. Presidente
(Director General de Administración Territorial)

Dr. José Sánchez Adell
(Universitat Jaume I de Castelló).

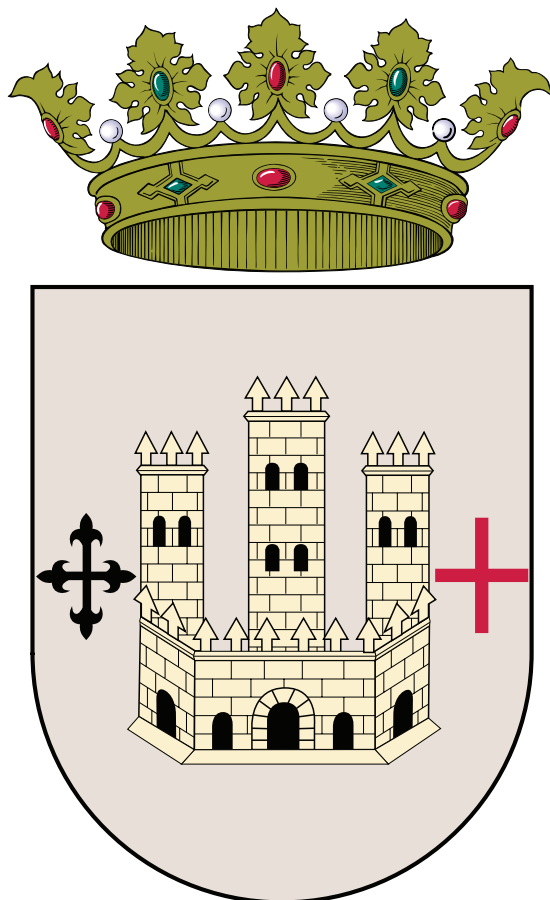
Dr. Vicente Pons Alós
(Universitat de València)

Dr. Ramón Baldaquí Escandell
(Universitat d'Alacant)

Ilustre Sr. Jesús Huguet Pascual
(Consell Valencià de Cultura)

Sra. Júlia Campón Gozalbo. Secretaria
(UNED- Valencia)

Montesa

Aprovació

Resolució de 16 de febrer de 2001, del conseller de Justícia i Administracions Públiques (DOGV núm. 3.968, de 28 de març de 2001).

Descripció

«Escut quadrilong de punta redona. En camp d'argent un castell amb tres torres del natural, maçonat i aclarit de sable, acostat de dues creus. A la dextra creu flordelisada de sable i a siniestra creu plana de Sant Jordi de gules.

Al timbre, corona reial oberta.»

Fonaments

Escut d'immemorial, emprat des de l'edat mitja. El castell de Montesa seu i cap de l'orde del mateix nom, amb les dues creus que l'orde militar de Santa Maria de Montesa emprà al llarg del temps.

Aprobación

Resolución de 16 de febrero de 2001, del conseller de Justicia y Administraciones Pública (DOGV núm. 3.968, de 28 de marzo de 2001).

Descripción

«Escudo cuadrilongo de punta redonda. En campo de plata un castillo con tres torres del natural, mazonado y aclarado de sable, acostado de dos cruces. A diestra flordelisada de sable y a siniestra cruz plana de San Jorge de gules.

Al timbre, corona real abierta.»

Fundamentos

Escudo de inmemorial, usado desde la edad media. El castillo de Montesa, sede y centro de la orden del mismo nombre, con las dos cruces que la orden militar de Santa María de Montesa usó a lo largo del tiempo.